

מאז 1962 קהילה ויצירה יהודית

פעילויות הקהילה מתקיימות בסיוע הסוכנות היהודית לארץ ישראל

עיון תפילה ליום כיפור

סאם שוב

אחד המוטיבים המרכזיים של הימים הנוראים הוא בוודאי **מלכותו של האלוהים**. מלכות זו ניצבת מול דמותו של האדם: החוטא והטועה.

פתחנו את תפילת השחרית, שלא כהרגלנו, במילה "המלך", ואילו בעוד כמה רגעים תתחיל שליחת הציבור את תפילת המוסף במילים "הנני העני ממעש."

ככל שאנו מגדילים ומפארים את מלכותו של האל, אנו מבליטים גם את הפרדוקס שבניסיונונו אנו – בני אנוש, מוגבלים בעולם ומוגבלים בזמן—להביע תחינה אישית בפני האלוהים: לגעת בנצח, להגיע לאין סוף.

אין תפילה המתארת פרדוקס זה בצורה מובהקת יותר, ובו בזמן באופן רגיש יותר, מאשר אותה תפילת ה"אדון עולם" שכולנו מכירים מתפילת שבת וחול, והמעוניינים לעיין בה יחד איתי יפתחו את המחזור לעמוד 110.

מחבר התפילה איננו ידוע לנו, אך סבורים שהיא נכתבה בספרד בתקופה המוסלמית. נראה גם כי המחבר היה בקיא בויכוחים הפילוסופיים ששררו אז בחצי האי האיברי.

התפילה מתחילה, שוב, בהתייחסותה לנושא המלכות:

אדון עולם אשר מלך בטרם כל יציר נברא

כאן נוקט המחבר עמדה ברורה כנגד אותה המגמה בפילוסופיה היוונית שראתה את העולם, או לפחות את החומר שבו, כנצחי. לפי תפילתנו, העולם נברא בנקודת זמן מסוימת. הייתה נקודת אפס, שלפניה לא הייתה כלום.

ואילו מלכותו של האלוהים – וכאן אולי משגר המחבר חץ לכיוונם של אותם פילוסופיות נאיו פלטוניות שלפיהם מתפתח האלוהים יחד עם הבריאה – מלכותו של האלוהים הייתה קיימת עוד טרם בריאת העולם, ואיננה מותנית בדבר.

כעת, ממשיכה התפילה, לאחר שנברא העולם, יצוריו מכירים במלכותו של האלוהים ומכריזים בה בשם.

לעת נעשה בחפצו כל, עזי מלך שמו נקרא.

אבל עכשיו ממשיכה התפילה באמרה תמוהה למדי.

ואחרי ככלות הכל, לבדו ימלוך נורא

וחוזר המחבר ומסכם את ריבונותו של האלוהים על הזמן במילים

והוא היה, והוא, הווה, והוא יהיה בתפארה.

מאז 1962 קהילה ויצירה יהודית

פעילויות הקהילה מתקיימות בסיוע הסוכנות היהודית לארץ ישראל

מה פשר הביטוי "ואחרי ככלות הכל?" במסורת היהודית אנו מכירים את המוסג "אחרית הימים", ימות המשיח, כאשר תוחזר מלכות דוד לירושלים, ייבנה בית המקדש, ישרור שלום בין עמים, עידן תחיית המתים. חזון אופטימי ומעורר תקווה.

ואילו כאן, אומרת לנו התפילה, אין להשלות את עצמנו בחלומות פז. העולם נברא מאפס, ויחזור לאפס. באחרית הימים יש רק חידלון.

אינני סבור שמחבר האדון עולם בא ללמדנו שיעור בקוסמולוגיה, אלא מכוון אותנו פנימה, אל תוך עצמנו, לשאילת משמעות חיינו כבני תמותה. כל אחד ואחת מאיתנו נברא מאפס, וצועד בהתמדה לעבר החידלון. אנו ימינו כצל עובר, מלמד אותנו הפייטן. ביסוד קיומנו מונח אי קיום. ביסוד חיינו – המוות. כשפותחים את עינינו ומסירים את כל האשליות, מבינים שאנו ניצבים על קצה התהום. הנצה, האין סוף, בדברי האדון עולם, ימלוך גורא.

הפילוסופיה במאה העשרים, מפריוד ועד סרטרה, עוסקת רבות בחרדה של האדם: מפני האי קיום, מפני המוות, מפני חוסר המשמעות, מפני הצורך להחליט. אנו מחפשים נואשות את הוודאות האבודה: הרחק במזרח, עמוק במאה שארים. או שאנו עוטפים את עצמנו במוצרים חומריים, מקיפים את עצמנו בצרכנות בלתי נלאית כתחליף לעטיפה החמה של מבניות ומשמעות שהיקום כבר איננו מספק לנו.

כותב ריצ'רד רובנשטיין, בספרו "אחרי אושוויץ",

"אחד מהצרכים הגדולים ביותר שלנו הוא להכיר בהיותנו בני תמותה בלי אשליות. כשעושים זאת, איננו מוכרעים על ידי הזמן. אנו מקיימים את התנאי המוקדם ההכרחי לשליטתנו האנושית על הזמן."

רובנשטיין רואה את האלוהים באופן דומה למחבר תפילת האדון עולם. לנוכחותו, כנקודת התייחסות, טוען רובנשטיין, "

איננו זקוקים עוד לאגדה המטעה של הנפש הנצחית. אנו זמניים. הוא לעד. אנו נחלוף מן העולם. הוא נשאר תמיד כפי שהיה. לפניו אנו מתמודדים עם ערוותנו האנושית בכנות ובאמת"

חברים יקרים, רק כשאנחנו ממש עומדים פנים אל פנים מול החידלון הנורא, נוכל באמת לאחוז בחיים. רק כשאנו עומדים על סף התהום הנורא שנפאר בקיום לנגד עינינו, נתוודא לעובדה שאת המשמעות האבודה נצטרך למלא במו ידינו.

וזה מביא אותנו, ואת תפילתנו, לתפנית הגדולה. מגוף שלישי עוברת האדון עולם לגוף ראשון. לא עוד אימה נוראה, אלא נחמה וביטחון.

**והוא אלי וחי גואלי וצור חבלי בעת צרה
והוא נסי ומנוס לי, מנת כוסי ביום אקרא**

הנצה, המוות, הקור הקודר של היקום האינסופי כבר אינם כה מפחידים. אנו מקבלים אותם כחלק ממצאות חיינו. איננו עוד אחוזי חרדה.

אנחנו נשמח לקבל את פניהם של חברינו
גם אם אין באפשרותם לשלם את המחיר המלא.

התנועה ליהדות מתקדמת בישראל
יש יותר מדרך אחת להיות יהודי

קהילת מבקשי דרך, ע"ר

ש"י עגנון 22 ירושלים 93589 קווי אוטובוס 22, 13, 24, 4
טל: 02-6792501 פקס: 02-6786207

דואר אלקטרוני: kehillah@bezeqint.net

אתר אינטרנט: www.mevakshei.org

מאז 1962 קהילה ויצירה יהודית

פעילויות הקהילה מתקיימות בסיוע הסוכנות היהודית לארץ ישראל

בידו אפקיד רוחי, בעת אישן ואעירה

להתקיים, אומר הפילוסוף פול טיליק, הוא מעשה אמיץ. האומץ לחייב את עצמנו, חרף האי קיום. לדברי טיליק, חרדת האי קיום של ימינו היא בעיקר החרדה מפני הספק, מפני חוסר המשמעות, מפני אובדן טעם החיים. ואילו האמונה היא תחושת העוצמה שבחיוב העצמי.

הבנה נכונה של המושג האלוהי מאפשרת לנו להתגבר על האימה והחרדה, לבנות ולבצר עולם של ערכים.

בימים קשים אלה, רבים מאיתנו נאחזים בהרגשת מבוכה, שבה מעורבות חרדות קיומיות של ממש. דאגה לביטחון האישי, הרגשות אשמה, אובדן הדרך. היום, יותר מתמיד, עלינו לפעול בעוצמה הנובעת מהחיוב העצמי. לדעת שלנו המלאכה, שלא בשמים היא. לעמוד על שלנו, ולא לברוח. לנהוג בתבונה, ולא להיאחז בסיסמאות. לפעול בקור רוח, בידיעה שנתגבר, ושנחזור לדרך מלך.

לאור הבנה זו נוכל באמת לאמר, כמו במשפט המסיים את תפילתנו,

אדוני לי, ולא אירא.